

Del 2.

SVENSK FALLSKÄRMSHISTORIA

Sedan urminnes tider har människan blickat drömmande mot himlen. Drömmar om evig frihet bland luftiga moln har blandats med fantasier om regnbågsskatter och gubbar i månen. Himlavalvet, denna ousinliga rymd över jorden, hem till solen och stjärnorna, vårt evinnerliga och mytomspunna tak har i sekel efter sekel skapat eftertanke och längtan. Många tänker att det är dit man kommer när man dör och många har dött för att de försökt komma dit.

Här är historien om hur fallskärmschoppningen föddes i Sverige. Om några av de fantastiska pionjärer som så innerligt ville att det skulle gå och som, trots att några av dem fick sätta livet till, har bidragit till att skapa den fantastiska hobby vi valt att ägna oss åt.

För många av oss är det idag självklart att packa väskan, hänga riggen över axeln och åka till hoppklubben. För att i goda vänners lag hoppa in i kärnan, göra en cool exit och sedan leka i lufthavet innan vi drar vår skärm, flyger ner på fältet och packar skärmen för att göra det igen. Det är en fantastisk tid för den våghalsige och himmelslängtande att leva. Visst sker det olyckor än idag och många har fått sätta livet till på grund av flygrelaterade missöden även i nutid, men idag finns ett fullt fungerande system för fallskärmschoppning. Riggare och skärmar i anpassad storlek, hoppledare, höjdmätare, utrustningskontroller etcetera.

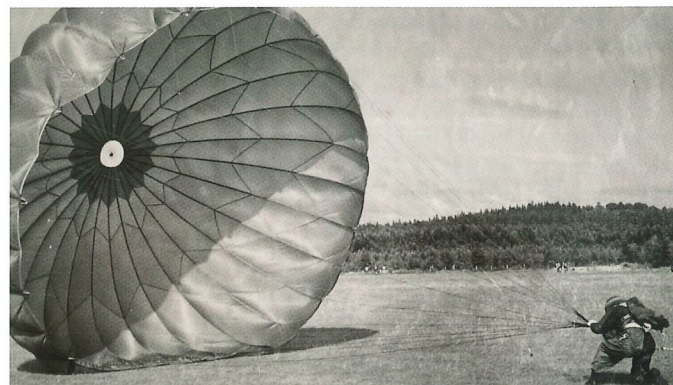
Denna gång av Bror Olofsson som lämnade sitt flygplan på 4500 meters höjd. Cyniska röster om att han i själva verket lämnat ett fullt fungerande flygplan och hoppat frivilligt, för att framstå som hjälte, kunde höras man och man emellan men inget sadades högt och officiellt.

Att stjäla sig ett fallskärmschopp

I början av 1930-talet fanns de som på ett eller annat sätt lyckades lura till sig en färd med luftens livboj trots att ingen fara för flygmaskinen fanns. En av de mest nämnvärda historierna är den om Kjell Palander som, innan han ryckte in i

Landning, det ska dröja många år innan man går över från rundkalott till vinge.

Rundkalott.

För 60 år sedan var det inte så. För 60 år sedan var de som ville hoppa fallskärm som sport galna, dumdriftiga och oansvariga, men framförallt passionerade. Tack vare passion och längtan till det ouppnåeliga gick fallskärmschoppning från att vara en livboj till att bli allas vår älskade sport.

"Man tävlar ju inte med livbojar!"

Ovan citat myntades av en representant för Luftfartsstyrelsen när man ansökte om att få bedriva fallskärmschoppning som sport 1951. Året därpå genomförde flygtidningen "Looping" en undersökning bland svenska folket om fallskärmschoppning och det visade sig att det fanns ett stort intresse. Tre år senare, den 28:e september 1955 skapades "Svenska Fallskärmsklubben", Sveriges första fallskärmsklubb.

Men vi backar tillbaka bandet lite till där vi lämnade historien i del 1.

Fallskärmen var nu ett vedertaget räddningsinstrument, en flygares livboj, och inom det militära började man runtom i världen använda den mer och mer flitigt och nya användningsområden provades. I Sverige blev fallskärmar obligatoriska vid militärflygningar bara ett år efter olyckan på Gärdet där två fallskärmschoppare miste livet under en uppvisning. Året därpå, den 3:e juli 1928 gjordes den andra svenska fallskärmsräddningen ur flygplan.

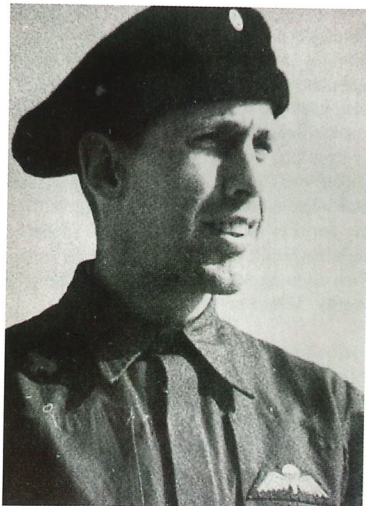
Nils Ivar Carlborg.

försvaret, bland annat kallade sig för kameraingenjör, illusionist och tankeläsare. Efter att ha blivit nekad att hoppa och blivit noggrant tillrättavissad ur säkerhetsaspekt lyckades Palander ändå få sitt efterlängtnade fallskärmsjobb. Genom att, till pilotens förskräckelse, hoppa ur ett flygplan under en fotoflygning. Palanders historia om hur han tappat kameran överbord och spontant kastat sig ut efter den för att rädda försvarets dyrbara instrument från ödet att krossas mot marken sågs som en frisk fläkt i rätten och han friades. Och tilldelades medlemskap i Caterpillarklubben.

Under mellankrigstiden utvecklades flygvapnen på bred front och man övade luftlandsättning och utbildade lufttrupper runt om i världen. Under andra världskriget användes denna typen av krigsföring flitigt och i Sverige var det Nils Ivar Carlborg som började se det gynnsamma i att utvidga det svenska försvaret med utbildade fallskärmsjägare.

Det började med att han fick i uppdrag att skriva ett reglemente för försvar mot lufttrupp. För att få insikt i fallskärmsjägarens möjligheter och begränsningar kom han således att genomgå "världens hårdaste utbildning" hösten 1948 i Fort Benning i USA. Trots hårda krav och noggrant utvalda deltagare gallrades 35 procent av eleverna bort under utbildningens gång och trycket var hårt både fysiskt och psykiskt. En av Carlborgs instruktörer menade att "De som vi kan avskräcka skulle i alla fall inte hålla måttet som elitsoldater inför krigets krav."

Hemkommen efter avklarad utbildning med insikter i vikten av elitförband föreslog Carlborg en svensk fallskärmsutbildning men fick gång på gång avslag då det ansågs vara alldeles för dyrt. Trots detta skrev Carlborg, på sin fritid, en utredning om vikten av elitsoldater, med och utan fallskärm. Han var dessutom övertygad

Olle Falkerheim var en nyckelperson för civil fallskärmsutbildning i Sverige.

Örnen är fallskärmsjägarnas symbol.

Svenska Fallskärmsjägarskolans emblem.

Världens hårdaste utbildning

Tio meter högt övningstorn.

Det gamla ridhuset blev fallskärmsjägarnas övningshall.

Undervisning i ridhuset.

om att det skulle gå att göra det billigare än de redan existerande utbildningarna. Efter att ha kringgått sin sektionschef som nekade förslagen om fallskärmsutbildning i svenska försvaret lyckades Carlborg få ärendet hela vägen till arméchefen Carl August Ehrenswärd som såg fördelarna med förslaget. Därmed accepterades propositionen om en försökskurs som skulle gå av stapeln ett år senare, våren 1951.

Pengar vägdes mot säkerhet

Kommande år reste Carlborg till Frankrike för att studera deras variant av den amerikanska utbildningen samt till England och Belgien för att studera den brittiska utbildningsmetoden. Pengar vägdes mot säkerhet och detaljer från de olika ländernas utbildningar byttes, filades på och ändrades. Carlborg rekryterade även Sveriges första chefsinstruktör, Olle Falkerheim, som kom att spela stor roll för fallskärmsutbildningens evolution. Tack vare sin konstnärliga ådra är han även den som ritat både fallskärmsjägarmärket "Örnen" och fallskärmsjägarskolans emblem.

Man sökte också den rätta placeringen för försökskursen och att ta hänsyn till vindar, landningsområden och regementen var inte det lättaste. Experterna menade att den plats med bäst väderförhållanden var Västerås och den anrika anstalten Strömsholm tillfrågades men avböjde samarbetet. Nästa förslag var Karlsborg där stora krigsflygfält torde bli mycket bra hoppfält och det övergivna ridhuset lämpade sig väl som träningshall. Dessutom fanns ett gammalt barackläger som skulle rivas som kunde duga som logement till en början. Kursen välkomnades av överste Bengt Bengtsson som var chef över Kungliga Karlsborgs luftvärnsregemente och Carlborg kunde pusta ut. Ridhuset började byggas om till träningshall och utbildningsplanen var uppdelad i följande fyra moment; uppträdande i planet, uthoppet, fallet och landningen. Man byggde stationer

Än idag utbildas svenska fallskärmsjägare i Karlsborg om än inte riktigt på samma sätt som då. Den cirka 12 månader långa utbildningen är öppen att söka för alla som genomfört grundutbildning/värnplikt eller har varit anställd kontinuerligt i minst 12 månader som gruppchef, soldat eller sjöman. Till en början var dessa trupper, som släpptes några mil bakom fiendens linjer avsedda för störstrid och sabotage men med tiden gick fallskärmsjägarnas uppgifter även åt underrättelse och informationsinhämtning.

Uppställning framför uthoppstornet.

Vart man än skulle förflyttade man sig med språng.

där man övade dessa moment. När man erövrat dessa fyra moment var för sig flyttade man till nästa etapp där man övade moment ett och två tillsammans samt moment tre och fyra tillsammans. Därefter sammanflätades samtliga moment i en etapp som enligt den amerikanska utbildningsmodellen övades från 85 meter höga torn och enligt den brittiska övades från en förankrad varmluftsballong och som i Karlsborg kom att bli tio meter höga torn som byggdes på fästningsvallen. När man klarat dessa etapper med goda resultat fick man hoppa från flygplan.

Carlborgs egna ord om fallskärmsutbildningen

Nils Ivar Carlborgs egna ord om fallskärmsutbildningen finns att läsa, bland annat i boken Hopp i Nöd och Lust, där han bland annat berättar om säkerheten, som enligt honom själv till 99 procent bestod av att inga

"Den glada disciplinen"

Landningar övades från torn.

fel begicks. Under försöksutbildningen, där även instruktörerna var nya, var man därför mycket noggrann med att införa disciplin och rutin. Inga fel tilläts och ett sätt att ge direkt respons på ett fel, oavsett om det begicks av en instruktör eller en elev, var att omedelbart korrigera felet och sedan låta den felande göra tio armhävningar som bestraffning. Enligt Carlborg var denna typen av tillrättavisning idealisk för att skärpa hela gruppens uppmärksamhet kring det begångna misstaget och han menade att de psykologer som hävdade att denna typen av bestraffning kunde vara kränkande inte förstod sig på fallskärmsjägare. Han lägger stor vikt vid att de som utbildades vid fallskärmsjägarskolan var frivilliga och högst motiverade till att bli bättre soldater, elitsoldater.

För att inte tappa dyrbar tid, och för att stärka konditionen på samtliga deltagande, skedde alla förflyttningar, mellan övningstorn, träningshall, logement och fallskärmsförråd med språng. "Dessa idéer, snubblade nära militärelit-ideologi, kallade vi Den glada disciplinen, den blev vårt varumärke." – Nils Ivar Carlborg.

I väntan på att få hoppa ut var de flesta nervösa.

Ivriga fallskärmsjäglarelever är redo att kasta sig ut.

Uthopp med dåtidens ganska skrymmande fallskärmar.

I mars 1951 drog försöksutbildningen igång och den 13:e maj 1952 genomförde de 30 första värnpliktiga fallskärmsjägarna sina första hopp vid fallskärmsjägarskolan i Karlsborg. Efter ytterligare en försöksperiod blev utbildningen beständig och tusentals elitsoldater har utbildats vid Fallskärmsjägarskolan. "Örnarna" eller "örnbröderna" agerade luftlandsatt fiende i många stora övningar mot andra förband och de ska ha varit tämligen skräckinjagande och genomfört övningarna med stor realism. Med sina effektfulla vinröda

SVERIGEPREMIÄR FÖR FALLSKÄRMSKLUBBEN

De sju som i lördags deltog i klubbens hoppningar vid Gökken: Fr. v. Tore Samuelsson, Hans Söderberg, Hugo Nicklsson, Allan Rosenberg, Sten Olaf Svensson, Göran Lorichs och Olle Falckerheim

Det var i lördags en sorts överrigepremiär i Östersund för fallskärms hopp. Det var nämligen första gången som civila hoppade i den nybildade Svenska Fallskärmsklubbens regi. Samtidigt på det rent sportiga och den

främjandet var det sju av klubbens medlemmar som från civila plan hoppade ovanför isen vid Gökken.

Klubben verksamhet är inriktad på det rent sportiga och den

är därför ansluten till Kungliga Svenska Aeroklubben, som i sin tur tillhörde SAI, d.v.s. den internationella flygsportorganisationen, som varansat är anordnar VM i fallskärms hopp. Det är den svenska klubbens avsikt att ha

snart ekonomin det tillåter, delta i VM. För detta ändamål skälles klubbens medlemmar till förfogande för uppvisningar vid klubbens och andra större evenemang. Meningen är att så många som möjligt ska delta i hoppningen. De som nu är aktiva är nämligen sådana som framgångsrikt fallskärmsklubben.

Svenska Fallskärmsklubben.

baskrar och kraftiga framfart vann de både respekt och solidaritetsbyggande klagomål.

Svenska Fallskärmsklubben

Onsdagen den 28:e september 1955 samlades fjorton fallskärmsjägare på Stora Hotellet i Karlsborg. Där och då bildades Svenska Fallskärmsklubben, SFK, och sporthoppningen var född. Flera av de fjorton närvarande hade blivit kommenderade till andra poster inom armén varför man skapade en civil fallskärmsklubb för att kunna fortsätta med hoppandet som blivit mer av ett intresse. Bland dessa män var Olle Falckerheim som tjänstgjort som chefsinstruktör på Fallskärmsjägarskolan sedan 1951.

I februari, året efter bildandet av SFK, gick Sveriges sporthoppningspremiär av stapeln. Den ökände fjällflygaren Gunnar "Spökis" Andersson satt bakom spakarna på Fairchild-planet när Falckerheim, Lorichs, Mickelsson, Rosenberg, Samuelsson, Svensson och Söderberg tog ett väldigt viktigt steg ut i den iskalla luften och drog sina fallskärmar över Storsjöns blanka is.

Därefter följde klubbens första uppvisningshopp i Enköping, Lin-

Gunnar Andersson, mer känd som "Spökis", är en pionjär inom svenskt fjällflyg och var en levande legend när han omkom i en helikopterolycka 1974. Han hade då 13450 flygtimmar. Namnet "Spökis" fick han troligtvis då han (enligt sägnen) var en av de spökygare som trotsade omöjliga väderlekar för att flyga in i förnödenheter till norska motståndsrörelsen under andra världskriget.

Han gjorde även räddningsinsatser för ambulansflyget och en våghalsig solöräddning när ambulansflyget inte kunde ta sig fram. Under årens lopp fick han flera förtjänstmedaljer och hans sjöflygplan "Seabee" finns att skåda som modell på Jämtlands flyg- och lottamuseum utanför Östersund.

Som chefsinstruktör var Falckerheim den som provhoppade nya fallskärmskonstruktioner och även den första som gjorde ett hopp med fallskärm med manuell utflösnig. (Om man inte räknar den stackars elev som under första elevkullen gjorde ett reservdrag på grund av brusten utdragslina, han var den första att under utbildningen göra ett manuellt drag). Fallskärmar med manuell utflösnig öppnade upp dörrarna för uppvisningshopp och således även civil fallskärms hoppning.

Söndagen den 26 februari 1956 ★ EXPRESSEN

Förste man vid de frivilliga fallskärms hoppningarna har just lämnat planet från 600 m höjd. Det var trångt att kvängla sig ur det lilla civilflygplanet.

Dyrbar hobby i lyckad debut
14 betalade 2:60 per sekund

Tidningsurklipp som beskriver de där som betalade dyra pengar för att falla fritt och sedan landa sin tygbit.

köping, Karlstad, Lübeck och Kiruna. Tack vare Falckerheims idoga passion för fallskärms hoppandet blev han en viktig nyckelperson för civil fallskärms hoppning. Han blev Svenska Fallskärmsklubbens första ordförande (1955-1962) och på den posten var han mycket aktiv och jobbade hårt för att utvidga sporten.

Genom många uppvisningshopp och propagerande för hoppningen skapade han ekonomiska möjligheter att utveckla och erbjuda fallskärms hoppningen även till civilister. På bara några år fick han sporten att växa från 14 utbildade fallskärmsjägare till hela 80 personer, däribland civilister, och en lokalavdelning för Svenska Fallskärmsklubben öppnades även i Stockholm.

I augusti 1958 anordnade SFK en stor nationell tävling i Karlsborg med ett 40-tal hoppare och 1961 anordnades, med Falckerheim i spetsen, en internationell fallskärms tävling i Uppsala med hoppare från Italien, England och Österrike.

Vad som hände sedan, hur Svenska Fallskärmsförbundet bildades och fler personer som varit viktiga för den sport vi idag ser som ganska självklar, det kan du läsa om i nästa fristående artikel i denna artikelserie om svensk fallskärms historia. ■

Källor: Svenska Fallskärmsförbundet arkiv, Hopp i Nöd och Lust-Stig Kernell, Kungliga Bibliotekets tidningsarkiv, Svensk Flyghistorisk Förening arkiv, Föreningen Svenskt Flyg arkiv, militärhistoria.se, Fallskärmar och fallskärmsstrupper-Björn Lindskog.

CYPRES
service
excellent